

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİN MEVCUT HUKUKİ STATÜSÜ, İŞLEYİŞİ VE REFORM ÖNERİLERİ

THE CURRENT LEGAL STATUS, FUNCTIONING, AND REFORM PROPOSALS OF THE INTERNATIONAL CRİMİNAL COURT

 Zübeyr Şakar, Polis Akademisi, Ankara, Türkiye

Sorumlu Yazar: Zübeyr Şakar, zubeyrsakar06@hotmail.com

Ayrı Bilgi Şakar, Z. (2026). Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin mevcut hukuki statüsü, işleyişi ve reform önerileri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17, 2, 965-981.

 10.21492/inuhfd.1991888

Gönderilme Tarihi: 10 Temmuz 2026/ **Kabul Tarihi:** 10 Ağustos 2026 / **Yayın Tarihi:** 1 Eylül, 2026

Özet

Uluslararası hukuk ve uluslararası ceza hukuku, evrensel normlara ve kurallara göre dünya üzerinde istikrar, barış, güvenlik ve hukuk sistemi inşa etmesi beklenen iki hukuk dalıdır. Uluslararası hukuk teorik olarak eşit, adil ve devletler arası ilişkiler üzerine inşa edilmiştir, fakat uygulamada teori ile ilkesel bütünlük sağlanamamaktadır. Uluslararası Ceza Hukuku'nun önemli bir parçasını ve kurumsal yapısını oluşturan Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ise uluslararası suçun önlenmesi, caydırıcılığı ve cezalandırılmasını öngören uluslararası bir kurumdur. Fakat uluslararası siyasetin realpolitik gerçekliği Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin işleyişinin hukuki prosedürlere ve eşitlik ve adalet ilkesine göre düzenlenmesinin önüne geçmektedir. BM Genel Konseyi'nin sevk ve erteleme yetkisi, UCM'nin işleyişini engellemektedir. Bu çalışma uluslararası hukukun sorunlarından birisi olan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin işleyişi, statüsüne dair problemleri tartışmak ve reform önerileri getirmek amacı taşımaktadır. Çalışmanın sınırlılığı UCM'nin yapısı, statüsü, dava örnekleri ve yapısal reform tartışmaları çerçevesindedir. İlgili bağlamda, UCM'nin reformu ile ilgili akademik, pratik ve teorik tartışmaların BM Güvenlik Konseyi reformu tartışmalarından bağımsız olarak ele alınamayacağı da ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Kurumlar, Karşılaştırmalı Siyasal Kurumlar, Ceza Hukuku, Siyaset Bilimi.

Abstract

International law and international criminal law are two branches of law expected to build stability, peace, security, and a legal system worldwide according to universal norms and rules. Theoretically, international law is built on equality, fairness, and interstate relations; however, in practice, this theoretical and principled consistency is not always achieved. The International Criminal Court (ICC), which constitutes a significant part of international criminal law and its institutional structure, is an international institution that aims to prevent, deter, and punish international crime. However, the realpolitik reality of international politics prevents the ICC from operating according to legal procedures and the principles of equality and justice. The UN General Assembly's power to refer and adjourn cases hinders the ICC's functioning. This study aims to discuss the problems concerning the functioning and status of the International Criminal Court, one of the issues in international law, and to propose reforms. The study is limited to the structure, status, case examples, and structural reform discussions of the ICC. In this context, it also becomes clear that academic, practical, and theoretical discussions regarding the reform of the ICC cannot be considered independently from the discussions on the reform of the UN Security Council.

Keywords: International Criminal Court, International Institutions, Comparative Political Institutions, Criminal Law, Political Science.

EXTENDED SUMMARY

The ICC operates under the principle of complementarity, meaning it exercises jurisdiction only when national courts are unwilling or genuinely unable to investigate or prosecute international crimes. This principle respects state sovereignty while ensuring that serious violations of international law do not remain unpunished. The judicial process consists of pre-trial, trial, and appeals stages, with defendants enjoying internationally recognized fair trial guarantees. In addition to criminal prosecutions, the ICC incorporates an innovative system of victim participation and reparations, allowing victims to contribute to proceedings and receive compensation through the Trust Fund for Victims.

Although the ICC has secured several landmark convictions and contributed to the development of international criminal jurisprudence, its practical operation has revealed significant weaknesses. One of the Court's principal limitations is its dependence on state cooperation. Since the ICC lacks an independent police force or enforcement mechanism, it relies entirely on States Parties to execute arrest warrants, gather evidence, and surrender suspects. In many cases, governments have refused or delayed cooperation, enabling indicted individuals to evade justice for extended periods. This structural dependency has significantly undermined the Court's effectiveness and damaged its credibility.

Another major criticism concerns the Court's perceived selectivity and allegations of political bias. During its early years, the majority of ICC investigations focused on African situations, leading several African governments to accuse the Court of disproportionately targeting the continent while neglecting comparable crimes elsewhere. Although the Prosecutor has since expanded investigations to regions such as Europe, Asia, Latin America, and the Middle East, concerns regarding unequal enforcement persist. The role of the United Nations Security Council has further intensified these debates, as the Council possesses authority to refer situations to the ICC or defer investigations under the Rome Statute. Critics argue that the veto power exercised by permanent members introduces political considerations into what should remain an independent judicial process, thereby undermining the Court's impartiality.

Jurisdictional limitations also constrain the ICC's ability to fulfill its mandate. Major powers, including the US, China, Russia, and India, are not parties to the Statute, significantly restricting the Court's universal space. Consequently, many alleged perpetrators remain beyond the ICC's jurisdiction unless the Security Council intervenes or the territorial state accepts jurisdiction. These limitations have raised questions regarding the consistency and universality of global criminal justice, particularly in conflicts involving powerful states or their allies.

Financial and administrative challenges further affect the Court's performance. ICC investigations are highly complex, requiring extensive field missions, witness protection programs, forensic analysis, and multilingual legal proceedings. Limited financial resources have often resulted in lengthy investigations and prolonged trials, reducing efficiency and increasing operational costs. Delays may also discourage victim participation and weaken public confidence in the institution's ability to provide timely justice.

In response to these challenges, numerous reform proposals have emerged. One widely supported recommendation involves strengthening state cooperation by developing more effective mechanisms for enforcing arrest warrants and encouraging compliance with judicial requests.

A second reform proposal seeks to reduce political influence over the Court's jurisdiction. Many experts recommend limiting the Security Council's authority to defer investigations or creating safeguards that protect prosecutorial independence from geopolitical pressures. Others have suggested expanding the Court's jurisdiction through broader ratification of the Rome Statute and encouraging non-member states to accept the ICC's authority on an ad hoc basis.

Institutional reforms have also focused on improving efficiency and transparency. Recommendations include increasing the Court's budget, investing in digital technologies for evidence management, simplifying procedural rules, and strengthening witness protection programs. Greater transparency in prosecutorial decision-making and more effective communication with affected communities are also viewed as essential for enhancing the Court's legitimacy and public trust.

Finally, many scholars emphasize that the ICC should deepen its engagement with victims and local communities. Expanding outreach programs, improving access to reparations, and supporting domestic judicial capacity through technical assistance would reinforce the principle of complementarity while strengthening the broader global justice order.

In conclusion, the Court remains one of the most significant institutions in contemporary global law, representing the global community's commitment to ending impunity for the gravest crimes. Nevertheless, its effectiveness continues to be constrained by political realities, jurisdictional limitations, dependence on state cooperation, and resource shortages. Meaningful reforms aimed at enhancing independence, efficiency, universality, and cooperation are essential if the Court is to fulfill the aspirations embodied in the Rome Statute. While no global judicial institution can completely eliminate impunity, a stronger and more effective ICC would contribute substantially to the promotion of accountability, the protection of human rights, and the maintenance of global peace and justice.

I. GİRİŞ

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), uluslararası suçların yargılanması ve insan haklarının korunması bakımından çağdaş uluslararası hukukun en önemli kurumsal yapılarından biridir.¹ Roma Statüsü'nün 1998'de kabulüyle kurulan mahkeme, 2002'de yürürlüğe konulan hukuksal düzenlemeyle birlikte fiilen faaliyetlerine başlamıştır.² UCM'nin kuruluşu, Nürnberg Mahkemeleri ve Tokyo Mahkemeleri gibi uluslararası ceza mahkemelerinin tarihsel statüsünü kurumsallaştırarak kalıcı ve evrensel bir ceza yargısı mekanizması oluşturma amacına dayanmaktadır.

Bu çerçevede UCM, en ağır uluslararası suçların faillerini bireysel cezai sorumluluk temelinde yargılamayı hedeflemektedir.³ Mahkemenin ilgili yönü, devlet merkezli klasik uluslararası hukuk anlayışından birey odaklı ceza sorumluluğuna geçişin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda mahkeme, uluslararası ceza hukukunun kurumsallaşması ve kurumsal gelişimi açısından merkezi bir rol oynamaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması, uluslararası hukukta devlet egemenliği ile evrensel adalet ilkesi arasındaki gerilimi yeniden şekillendiren bir gelişme olarak da değerlendirilmektedir. Mahkeme, "tamamlayıcılık ilkesi" (complementarity) doğrultusunda ulusal yargı organlarının yerine geçmekten ziyade onları tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda, bir devletin ilgili suçları etkin biçimde soruşturmadığı veya kovuşturmadığı durumlarda UCM devreye girmektedir.⁴ Mahkemenin yargılama yapma yetkisi esasında Roma Statüsü'ne taraf devletler ile sınırlı olmakla birlikte, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimî üyelerinin taraf olmayan devletlerde de soruşturma başlatılabilme yetkisi bulunmaktadır.⁵ Bu durum, UCM'nin hukuki yetkilerinin siyasi mekanizmalarla iç içe geçtiğini göstermektedir.⁶

UCM'nin etkinliği, büyük ölçüde üye devletlerin iş birliği düzeyine bağlıdır. Mahkemenin bağımsız bir kolluk gücünün bulunmaması, tutuklama emirlerinin uygulanmasını devletlerin iradesine bırakmaktadır.⁷ Bu durum özellikle siyasi açıdan hassas davalarda ciddi uygulama sorunlarına yol açmaktadır. Ayrıca mahkemenin yargılama süreçlerinin uzun ve karmaşık olması, finansal kaynakların sınırlılığı ve bürokratik işleyişin yavaşlığı, UCM'nin etkinliğine yönelik eleştirileri artırmaktadır.⁸ Bazı devletler ise mahkemenin faaliyetlerini egemenlik haklarına müdahale olarak değerlendirmekte ve bu nedenle iş birliğini sınırlamaktadır.

Bunun yanında mahkemenin uluslararası sistemdeki rolü yalnızca cezalandırma ile sınırlı değildir. Mahkeme aynı zamanda uluslararası kuralların güçlendirilmesi, cezasızlıkla mücadele ve mağdur odaklı adalet anlayışının geliştirilmesi gibi işlevler de üstlenmektedir.⁹ Bu yönüyle UCM, küresel yönetim mekanizmaları içinde hem hukuki hem de politik bir aktör olarak konumlanmaktadır.

Bu çalışma, UCM'nin tarihsel gelişimini, yetki alanlarını ve uygulamada karşılaştığı temel sorunları kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Roma Statüsü

1 BASSIOUNI, M. Cherif; "The Time Has Come for an International Criminal Court", *Indiana International & Comparative Law Review*, 1(1), 1991, s.1.

2 AKANDE, Dapo; "International Law Immunities and the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, 98 (3), 2004, s. 407.

3 CRYER, Robert / FRIMAN, Håkan / ROBINSON, Darryl / WILMSHURST, Elizabeth; *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, 4. Baskı, Cambridge University Press, Cambridge 2010, s.29.

4 WEDGWOOD, Ruth; "The International Criminal Court: An American View", *European Journal of International Law*, 10 (1), 1999, s.94.

5 HELLER, Kevin Jon; "The ICC and the Challenge of Enforcement", *Journal of International Criminal Justice*, 15(3), 2008, s. 446.

6 ARCHIBUGI, Daniele; "A Cosmopolitan Perspective on Global Criminal Justice", *Justice and World Order*, Routledge, 2022, s. 87.

7 CAESIUS, Anton; "The Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections", *European Journal of International Law*, 10 (1), 1999, s. 147.

8 BROOMHALL, Bruce; *International Justice and the International Criminal Court: Between Sovereignty and Global Governance*, Oxford University Press, Oxford 2018, s. 44.

9 BOSCO, David; *Rough Justice: The International Criminal Court in a World of Power Politics*, Oxford University Press, Oxford 2013, s. 44.

çerçevesinde yetki ve sorumluluklarının, uygulamada karşılaştığı başlıca zorlukların ve eleştirilerin neler olduğu ve bu bağlamda reform yoluyla mahkemenin etkinliğinin ve meşruiyetinin nasıl artırabileceğidir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri olan doküman analizi ve tematik analiz kullanılmış, hukuki metinler ve birincil kaynaklar, tarihsel yorumsamacı paradigma ile analiz edilmiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin mevcut hukuki ve siyasi durumu ile onun kurumsal yapısına karşı geliştirilen eleştiriler ve reform önerileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla çalışma, hukuki bir metnin sadece lafzi anlamda değil, aynı zamanda davaların döneminin realpolitik izdüşümlerini analiz etmektedir.

II. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN TARİHSEL ARKA PLANI VE ROMA STATÜSÜ

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluşu, 20. yüzyılın yarısından itibaren ortaya çıkan küresel çatışmalara ve sonrasında uluslararası hukukta ortaya çıkan normlara dayanmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Nürnberg'deki ve Tokyo'daki mahkemeler, insanlık karşıtı suçlar ve savaş suçları açısından dönüm noktası kabul edilmiştir. Bu mahkemeler, bireysel sorumluluk kavramını uluslararası düzeyde pekiştirmiş ve devletlerin sadece hükümetleri aracılığıyla değil, bireysel düzeyde de hesap verebilir olduğunu göstermiştir.¹⁰

A. Tarihsel Arka Plan

Ancak bu mahkemeler, tarihsel süreç içerisinde geçici ve bölgesel niteliğe sahipti. Kalıcı bir uluslararası yargı organının olmaması, soykırım ve savaş suçlarının tekrarını önlemede sınırlılık yaratmaktaydı. Bu nedenle, 1990'lı yıllarda Balkanlar ve Ruanda'da yaşanan insanlığa karşı suçlar, uluslararası toplumun kalıcı bir mahkeme ihtiyacını yeniden gündeme getirmiştir.¹¹

Roma Statüsü, 1998 yılında Roma'da düzenlenen bir diplomatik konferansın tamamlanmasının ardından onay almış ve gerekli onay sürecinin tamamlanmasıyla birlikte 2002'de yürürlüğe girmiştir. Bu statü, UCM'nin kuruluşunu sağlayan ve mahkemenin kurumsal yapısını, yetkilerini, yargılama usullerini ve taraf devletlerle olan ilişkilerini ayrıntılı şekilde düzenleyen temel hukuki metindir.¹² Roma Statüsü, uluslararası ceza hukukunun kodifikasyonu açısından da önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

B. Roma Statüsü'nün Kabulü ve Temel Hükümler

Roma Statüsü'nün en temel özelliklerinden biri, mahkemenin yetki alanını açık ve sınırlı bir şekilde belirlemesidir. Bu kapsamda mahkeme, yalnızca en ağır uluslararası suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Bu suçlar dört ana kategori altında toplanmaktadır. İlk olarak, soykırım suçları belirli bir grubun tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasına yönelik eylemleri kapsamaktadır. Bu suç tipi, İkinci Dünya Savaşı'ndaki soykırım suçları deneyiminden sonra uluslararası hukukta özel bir yer edinmiş ve Roma Statüsü ile daha da somutlaştırılmıştır.¹³

İkinci olarak, insanlığa karşı suçlar, sivillere yönelik yaygın veya sistematik saldırılar çerçevesinde işlenen öldürme, sürgün, işkence, cinsel şiddet ve zorla kaybetme gibi ağır ihlalleri içermektedir. Bu suç kategorisi, savaş durumu ile sınırlı olmayıp barış zamanında da işlenebilen eylemleri kapsamı bakımından geniş bir uygulama alanına sahiptir.¹⁴

Üçüncü olarak, savaş suçları uluslararası, yerel ya da ulusal silaha dayalı çatışmalar sırasında uluslararası insani hukukun ihlali niteliğindeki eylemleri kapsamaktadır. Sivillere yönelik saldırılar, savaş esirlerine kötü muamele,

10 ARSANJANI, Mahnoush H. / REISMAN, W. Michael; "The Law-in-Action of the International Criminal Court", American Journal of International Law, 99 (2), 2005, s. 386.

11 CRYER, Robert; International Criminal Law and Procedure, 4. Baskı, Cambridge University Press, Cambridge 2010, s. 56.

12 SCHABAS, William A.; The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute, 4. Baskı, Oxford University Press, Oxford 2021, s. 12

13 NOVAK, Andrew; The International Criminal Court, 2015, s. 35-36.

14 CRYER, Robert / FRIMAN, Håkan / ROBINSON, Darryl / WILMSHURST, Elizabeth, s. 32.

yasaklı silahların kullanımı ve orantısız güç kullanımı bu kategori altında değerlendirilmektedir. Bahsi geçen ilgili suçlar, özellikle Cenevre Sözleşmeleri ile şekillenen uluslararası insancıl hukuk normlarının ihlali bağlamında ele alınmaktadır.¹⁵

Dördüncü ve son kategori olan saldırı suçu ise bir devletin bir devlete yönelik BM Şartı'na aykırılık teşkil eden silaha dayalı güç kullanmasını ifade etmektedir. Bu suçun tanımı ve uygulanabilirliği uzun süre tartışma konusu olmuş, nihai olarak 2010 Kampala Değişiklikleri ile daha net bir çerçeveye kavuşturulmuştur.¹⁶ Bu yönüyle saldırı suçu, devletlerarası güç kullanımını sınırlandırmayı hedefleyen önemli bir düzenleme olarak öne çıkmaktadır.¹⁷

Roma Statüsü'nün bir diğer önemli yönü, mahkemenin yargı yetkisini düzenleyen ilkeleridir. Bu bağlamda tamamlayıcılık ilkesi (complementarity), UCM'nin ulusal mahkemelerin yerine geçemediğini, ancak onların yetersiz veya isteksiz olduğu durumlarda devreye girdiğini ifade etmektedir. Ayrıca mahkemenin muhakeme yetkisi zamansal olarak, yer bakımından ve kişi bakımından belirli sınırlarla çizilmiştir. İlgili sınırlamalar, devlet egemenliği ile uluslararası ceza adaleti arasında bir denge kurulmasını amaçlamaktadır.¹⁸

Mahkemenin kurumsal yapısı dört temel organdan oluşmaktadır. İlgili dört organdan ilki olan Savcılık Ofisi, bağımsız bir organ olarak soruşturma yürütmekte ve iddianameleri hazırlamaktadır. Savcılık, re'sen (proprio motu) soruşturma başlatabilme yetkisine sahip olması bakımından uluslararası hukukta yenilikçi bir konuma sahiptir. İkinci olarak, Yargı Organı (Pre-Trial, Trial ve Appeals Chambers) davaların hukuka uygun şekilde yürütülmesinden ve karara bağlanmasından sorumludur. Üçüncü olarak, Genel Sekreterlik (Registry) mahkemenin idari ve teknik işleyişini sağlamakta, tanık koruma ve mağdur destek programlarını yürütmektedir.¹⁹ Son olarak Taraf Devletler Meclisi, bütçe planlama, yönetim ve politika belirleme gibi konularda karar alan idari bir organ olarak faaliyet göstermektedir.²⁰

Roma Statüsü ayrıca mağdurların yargılama sürecine katılımını ve tazmin mekanizmalarını düzenleyen hükümler içermesi bakımından da yenilikçi bir metindir. Bu düzenlemeler, uluslararası ceza adaletinin yalnızca cezalandırıcı değil aynı zamanda onarıcı (restoratif) bir boyut taşımasını amaçlamaktadır. Bununla birlikte, uygulamada bu mekanizmaların etkinliği devletlerin iş birliği ve mahkemenin kurumsal kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir.²¹

Sonuç olarak Roma Statüsü hem maddi ceza hukuku hem de usul hukuku bakımından kapsamlı bir çerçeve sunarak uluslararası ceza adaletinin kurumsallaşmasında merkezi bir rol oynamaktadır.²² Ancak statünün uygulanabilirliği, büyük ölçüde devletlerin siyasi iradesi ve uluslararası iş birliği düzeyine bağlıdır.

C. Mahkemenin Yetki ve Sınırları

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetkisi, Roma Statüsü'ne taraf olan devletlerle sınırlıdır. Bununla birlikte, Güvenlik Konseyi'nin talebiyle taraf olmayan devletlerde de soruşturma açılabilir. İlgili durum, mahkemenin evrensel bir yargı mekanizması olma amacının şekli ve kâğıt üzerinde kalmasına neden olmakta, fiili işlevsel hale gelmesini engellemektedir.²³

Ancak uygulamada mahkemenin etkinliği, devletlerin iş birliğine ve siyasi iradeye bağlıdır. Bazı devletler mahkemenin kararlarını kendi egemenliklerine müdahale olarak görmektedir ve iş birliğini sınırlamaktadır. Finansal

15 KENDALL, Sara / NOUWEN, Sarah; "Representational Practices at the International Criminal Court", Law and Contemporary Problems, 76 (3-4), 2013, s. 239.

16 STAHN, Carsten; The Law and Practice of the International Criminal Court, Oxford University Press, Oxford 2015, s.24.

17 INTERNATIONAL CRIMINAL COURT; Reparations to Victims, The Hague 2021, s. 2

18 SCHABAS, s.16

19 PELLA, Vespasian V.; "Towards an International Criminal Court", American Journal of International Law, 44(1), 1950, s. 41.

20 CRYER, Robert / FRIMAN, Håkan / ROBINSON, Darryl / WILMSHURST, Elizabeth, s. 32.

21 GOLDSMITH, Jack; "The Self-Defeating International Criminal Court", University of Chicago Law Review, 70, 2003, s. 89.

22 GLASIUS, Marlies; The International Criminal Court: A Global Civil Society Achievement, Routledge, 2006, s. 48.

23 ARCHIBUGI, Daniele / PEASE, Alice; Crime and Global Justice: The Dynamics of International Punishment, John Wiley & Sons, 2018, s. 99.

kaynak yetersizlikleri ve bürokratik süreçler de mahkemenin hızını ve etkisini sınırlayan diğer faktörlerdir.²⁴

Özetle, mahkemenin tarihçesi ve Roma Statüsü, uluslararası ceza hukuku için önemli bir mihenk taşı olarak değerlendirilmekle birlikte, mahkemenin yetki ve uygulama alanında karşılaştığı sınırlamalar, reform gerekliliğini ortaya koymaktadır.

III. MAHKEMENİN İŞLEYİŞİ VE UYGULAMADAKİ ZORLUKLAR

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde dava süreçleri, Roma Statüsü'nde öngörülen usul kuralları çerçevesinde dört temel aşamadan oluşmaktadır. İlki ön inceleme ve soruşturma evresi, ikincisi iddianamenin hazırlanması ve kabulü evresi, üçüncüsü yargılama ve hüküm evresi, dördüncüsü de temyiz ve gözden geçirme evresidir. Dört evre, ulusal ceza muhakemesi süreçlerinde olduğu gibi hem maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını hem de sanığın adil yargılanma hakkının korunmasını hedefleyen çok katmanlı bir yapıya sahiptir.²⁵

A. Dava Süreçleri ve Karar Alma Mekanizması

İlk evrede Savcılık Ofisi (Office of the Prosecutor) kendisine ulaşan ihbarlar, devlet başvuruları veya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi sevkleri doğrultusunda ön inceleme yürütmektedir. Bu süreçte, yetki (jurisdiction), kabul edilebilirlik (admissibility) ve adaletin menfaati (interests of justice) kriterleri değerlendirilir. Özellikle tamamlayıcılık ilkesi (complementarity), Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ancak ulusal yargı organlarının isteksiz veya yetersiz kaldığı durumlarda devreye girmesini öngörmektedir. Bu nedenle Savcılık, ulusal makamların gerçek anlamda soruşturma yürütüp yürütmediğini titizlikle irdelemekle yükümlü kılınmıştır.²⁶

Soruşturma aşamasında delil toplama faaliyetleri, çoğu zaman çatışma bölgelerinde ve zorlu güvenlik koşulları altında yürütülmektedir. Tanıkların korunması, delillerin güvenilirliği ve zincirleme muhafazası gibi konular, sürecin en kritik boyutlarını oluşturmaktadır. UCM'nin kendi kolluk gücünün bulunmaması, delil toplama ve şüphelilerin yakalanması bakımından tamamen ulus devlet iş birliğine bağımlı olmasına yol açmaktadır.

İddianamenin hazırlanmasının ardından Ön Yargılama Dairesi (Pre-Trial Chamber), suçla ilgili iddiaların yeterli delile dayanıp dayanmadığını inceleyerek iddianamenin kabulüne veya reddine karar vermektedir. İddianamenin değerlendirilme aşaması, zayıf veya yetersiz iddialar içeren dosyaların elenmesini sağlayarak yargılama aşamasının etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır. Ancak uygulamada, bu sürecin uzun sürdüğü ve yargılamayı geciktirdiği yönünde eleştiriler bulunmaktadır.²⁷

Yargılama aşamasında ulusal ceza muhakemesinin işleyişinde olduğu gibi taraflar yani bir tarafta savcılık ve diğer tarafta savunma makamları delillerini sunmakta; tanıklar dinlenmekte ve çapraz sorgular yapılmaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılamaları karma yapıli durumdadır. Ayrıca yargılama aşamasındaki muhakeme unsurları hem Anglo-Sakson hukuk sisteminden hem de Kıta Avrupası hukuk sisteminden yararlanılarak hazırlanmıştır. İlgili karma yapı, adil yargılama standartlarını güçlendirse de prosedürel karmaşıklığı artırmaktadır. Mahkemenin çok dilli yapısı, çeviri süreçleri ve hukuki temsil giderleri de davaların süresini uzatan faktörler arasında değerlendirilmektedir.²⁸

Temyiz aşamasında ise taraflar, hukuki hata, usul hatası veya maddi hata iddialarıyla kararı Temyiz Dairesi'ne taşıyabilme hakkına sahiptir. Bu aşama, kararların tutarlılığının, hukuki güvencenin ve hukuki güvenliğin sağlanması açısından kayda değer derecede önemlidir. Bununla birlikte, temyiz süreçlerinin uzunluğu, ilgili vaka örneklerinde

24 BROOMHALL, s. 46.

25 KIRSCH, Philippe; "The Role of the International Criminal Court in Enforcing International Criminal Law", American University International Law Review, 22, 2006, s. 539.

26 SCHABAS, s.18

27 CLARK, Janine Natalya; "Peace, Justice and the International Criminal Court: Limitations and Possibilities", Journal of International Criminal Justice, 9 (3), 2011, s. 525.

28 HUNT, T. H. David; "The International Criminal Court", Journal of International Criminal Justice, 2 (1), 2004, s. 58.

görüldüğü gibi mağdurlar açısından adaletin gecikmesi anlamına gelebilmektedir.²⁹

B. Finansal ve Politik Zorluklar

UCM'nin işleyişini doğrudan etkileyen en önemli yapısal sorunlardan biri finansal kısıtlılıktır. Mahkemenin bütçesi büyük ölçüde Roma Statüsü'ne taraf devletlerin katkılarına dayanmakta olup, bu katkılarının düzensizliği ve yetersizliği, özellikle uzun süreli soruşturma ve yargılama süreçlerinde gecikmelere, ertelemelere ve adaletsizliklere yol açmaktadır. Kaynak yetersizliği, personel sayısının sınırlı kalmasına, teknik kapasitenin düşmesine ve bazı soruşturmaların önceliklendirilmek zorunda kalmasına yol açmaktadır.³⁰

Bunun yanında, mahkemenin faaliyetleri, yoğun biçimde siyasi dinamiklerden etkilenmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin sevk ve erteleme (deferral) yetkisi, mahkemenin bağımsızlığına yönelik tartışmaların merkezinde yer almaktadır. BM Genel Kurulu'nun daimî üyelerine verilen veto hakkı, bazı durumlarda uluslararası suçların yargılanmasını engelleyebilmekte veya geciktirebilmektedir.³¹ İlgili sorun Birleşmiş Milletlerin hukuki yapısından ve statüsünden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır.³²

Bazı büyük güçlerin Roma Statüsü'ne taraf olmaması, mahkemenin evrenselliğini sınırlayan önemli bir unsurdur. Örneğin, ABD, Rusya ve Çin, Roma Statüsü'nü kabul etmemiştir. Bu devletler, egemenlik gerekçesiyle Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetkisini tanımamakta ve çoğu zaman mahkeme ile iş birliği yapmamaktadır.³³ İlgili devletlerin diğer yandan BM Güvenlik Konseyi daimî üyesi olması, mahkemenin fiili olarak hukuki işleyişini engelleyen bir faktör olarak göze çarpmaktadır.³⁴ Bu durum, özellikle yüksek profilli davalarda yakalama kararlarının uygulanamamasına neden olmaktadır.

C. Uygulamada Karşılaşılan Eleştiriler

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne yönelik eleştiriler çok boyutlu olup hem hukuki hem de siyasi temellere dayanmaktadır. Literatürde en sık dile getirilen eleştirilerden biri, mahkemenin yargılama süreçlerinin uzunluğu ve yüksek maliyetleridir. Özellikle bazı davaların sekiz ile on yıl arasında sürmesi, mağdurların adalete erişim beklentisini zedelemekte ve mahkemenin etkinliği ve caydırıcılığı konusunda soru işaretleri doğurmaktadır. Bu durum, uluslararası ceza adaletinin “geciken adalet, adalet değildir” ilkesine uygunluğu bakımından tartışılmasına yol açmaktadır.³⁵

Bir diğer önemli eleştiri, mahkemenin coğrafi odaklanmasına ilişkindir. UCM'nin kuruluşunun ilk yıllarında açtığı davaların büyük çoğunluğunun Afrika kıtasına yönelik olması, “seçici adalet” (selective justice) tartışmalarını gündeme getirmiştir.³⁶ Bu bağlamda bazı Afrika devletleri ve bölgesel örgütler mahkemenin uygulamalarını eşitlik ilkesine aykırı bulmuş ve mahkemeyi neo-kolonyal bir araç olarak nitelendirmiştir.³⁷ İlgili eleştiriler, mahkemenin uluslararası meşruiyeti ve tarafsızlığı konusunda ciddi akademik tartışmalara yol açmıştır. Reform tartışmalarında seçici adalet konusu, özellikle realpolitik güç dengeleri üzerinden ele alınmış ve büyük oranda seçici adalet olgusuna sebep olan BM Genel Kurulu'nun yapısının reform sürecinde kilit rol oynayacağı vurgulanmıştır.³⁸

²⁹ BROOMHALL, s. 49.

³⁰ BROOHHMALL, s. 52.

³¹ HELLER, s.449.

³² HELD, David; Globalization, International Law and Human Rights, 2005, s. 25.

³³ SCHEFFER, David J.; “The United States and the International Criminal Court”, American Journal of International Law, Cilt: 93, Sayı:1, 1999, s.20.

³⁴ DAMASKA, Mirjan; “Negotiated Justice in International Criminal Courts”, Journal of International Criminal Justice, 2, 2004, s. 1018-1019.

³⁵ SCHABAS, s. 46.

³⁶ MURITHI, Tim; “Between Political Justice and Judicial Politics”, African Journal on Conflict Resolution, 13 (1), 2013, s. 22.

³⁷ CRYER, Robert / FRIMAN, Håkan / ROBINSON, Darryl / WILMSHURST, Elizabeth, s. 35.

³⁸ SIMMONS, Beth A. / DANNER, Allison; “Credible Commitments and the International Criminal Court”, International Organization, 64(2), 2010, s. 236.

Ayrıca, mağdur katılımı ve tazmin mekanizmalarının sınırlılığı da mahkemeye yöneltilen eleştiriler arasındadır.³⁹ UCM, mağdurların yargılama sürecine katılımına imkân tanıyan yenilikçi bir model sunmasına rağmen, uygulamada bu mekanizmaların yavaş işlediği ve yeterince kapsayıcı olmadığı ileri sürülmektedir.⁴⁰ Özellikle mağdurların süreçte etkin temsilinin sağlanamaması ve tazmin süreçlerinin gecikmesi, adaletin restoratif boyutunun zayıf kaldığı yönünde eleştirilere yol açmaktadır.⁴¹

Son olarak, UCM'nin siyasi güç dengelerinden bağımsız hareket edemediği yönündeki eleştiriler de dikkat çekmektedir. Özellikle büyük güçlerin mahkemeye taraf olmaması veya iş birliği yapmaması, UCM'nin yetki alanını ve uygulama kapasitesini sınırlamaktadır. İlgili durum, uluslararası ceza adaletinin evrenselliği ve etkinliği açısından önemli bir yapısal sorun olarak değerlendirilmektedir.⁴²

IV. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ REFORM TARTIŞMALARI

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin karşılaştığı yapısal ve işlevsel sorunlar, mahkemenin reforme edilmesi gerektiğine dair güçlü bir akademik ve politik konsensüs doğurmuştur. Reform ihtiyacının temelinde, mahkemenin etkinliğini sınırlayan uzun yargılama süreleri, sınırlı kaynaklar, devlet iş birliğine aşırı bağımlılık ve meşruiyet tartışmaları yer almaktadır.⁴³

A. Reform İhtiyacı ve Amaçları

Reformların temel amaçları, dört şema çerçevesinde detaylandırılabilir. İlki, süreçlerin hızlandırılması ve verimliliğin artırılmasıdır. Usul kurallarının sadeleştirilmesi, dijital delil yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve ön-yargılama aşamasının daha etkin kullanılması hedeflenmektedir. İkinci olarak, devlet iş birliğinin güçlendirilmesi öneri olarak öne çıkmaktadır.⁴⁴ Yakalama kararlarının uygulanması, delil paylaşımı ve tanık koruma gibi alanlarda taraf devletlerin yükümlülüklerinin daha bağlayıcı hale getirilmesi amaçlanmaktadır.⁴⁵ Üçüncü olarak, evrensellik ve kapsayıcılığın artırılması gerekliliğine ilişkin literatürde öneriler dizisi bulunmaktadır.^{46,47} Daha fazla devletin Roma Statüsü'ne taraf olması teşvik edilmekte, ayrıca taraf olmayan devletler üzerinde dolaylı yetki mekanizmaları tartışılmaktadır.⁴⁸ Dördüncü olarak Roma Statüsü'nde, meşruiyetin güçlendirilmesi öneri olarak ortaya çıkmaktadır. Mahkemenin tarafsızlık algısını artırmak için bölgesel denge, şeffaflık ve hesap verebilirlik ve küresel yönetişimin⁴⁹ demokratik ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde ele alınması gerektiği hususunda akademik tartışmalar ortaya çıkmakta ve uluslararası kamuoyunda beklentiler oluşmaktadır.⁵⁰

Reform tartışmalarında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin reform yoluna girmesi ile BM Güvenlik Konseyi'nin mahkeme üzerindeki baskısının ve etkisinin azalacağı ifade edilmektedir. Ayrıca uluslararası ilişkilerin

39 Reparations Unit ICC, 2021.

40 KENDALL, Sara / NOUWEN, Sarah; "Representational Practices at the International Criminal Court", Law and Contemporary Problems, 76 (3-4), 2013, s. 240.

41 Reparations Unit ICC, 2021.

42 BOSCO, s. 65.

43 WIPPMAN, David; "The International Criminal Court", Cambridge Studies in International Relations, 96, 2004, s.155.

44 SADAT, Leila Nadya / CARDEN, S. R.; "The New International Criminal Court: An Uneasy Revolution", International Crimes, Routledge, 1999, s. 138.

45 BROOMHALL, s. 56.

46 SCHIFF, Benjamin N.; Building the International Criminal Court, Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 22.

47 ASLAN, Özer. "THE SEARCH FOR UNIVERSAL ORDER FROM LOGOS TO THE CONSTITUTION IN STOIC PHILOSOPHY". Law and Justice Review, sy 32, Temmuz 2026, ss. 1-22, <https://izlik.org/JA63KG57EH>.

48 COGAN, Jacob Katz; "International Criminal Courts and Fair Trials: Difficulties and Prospects", Yale Journal of International Law, 27, 2002, s.111.

49 İZCİ, Ferit/ GEYLANI, Didem; "Türkiye'de Katılımcı Yönetim ve Yönetişimin Uygulanabilirliğinin 11. Kalkınma Planı Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(1), 2016 715-738.

50 CRYER, s.58.

doğası ve uluslararası tahakkümün hukuk yoluyla denge fren mekanizmasına getirilmesi, uluslararası toplumun her bir üyesini oluşturan ulus devletlerin her birinin imtiyazsız, eşit ve adil yargılanmasının önünün açılması, makro reform talebi olarak ifade edilebilir.⁵¹ Ayrıca tamamlayıcılık ilkesinin ulusal yargıyı önceleyen iyi niyet yaklaşımının realpolitik düzlemde suistimal edilmesinin önüne geçecek ve yaptırım gücünü artıracak ilkesel bir reforma da ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Orta ölçekli reform önerileri; Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bağımsız bir adli kolluğunun oluşturulması, Interpol'e benzer bir ağın küresel olarak kurulması ve demokratik, hukukun üstünlüğüne dayanan bir uluslararası platformun kurulması, mahkemenin tanınırlığının zorunlu tutulması, mahkemenin uluslararası bağımsızlığının, dokunulmazlığının ve tarafsızlığının sağlanması, yargıçların kararlarının tartışmaya açık olmayacak şekilde sonuçlanması biçiminde sıralanabilir.⁵² Demokratik meşruiyet, uluslararası müzakereci demokrasi, kurumsal meşruluk, ulus devlet onayı ya da yargılanması aranmadan mahkemenin bağımsız işleyebilmesi için tamamlayıcılık ilkesinin güncellenmesi gibi öneriler de Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin reform tartışmalarında öne sürülebilir.

Mikro reform önerileri, yargılamaların geciktirilmemesi, mağdurların katılan sıfatıyla yer almasındaki birtakım zorlukların giderilmesi, tanık ifadelerinin alınmasında çabukluk ilkesine riayet edilmesi, delil toplama güçlüklerinin giderilmesi, adli kolluk ve mali kaynak gibi kurumun sorun yaşadığı meselelerde düzenlemeler şeklinde sıralanabilir.⁵³ Bahsi geçen reform önerileri, mahkemenin teorik, pratik, algısal ve olgusal açılardan güç kazanmasına yol açacaktır.

V. VAKA ANALİZLERİ VE PRATİK ÖRNEKLER

Vaka analizi, gerçek bir olgu, durum ya da kişiyi inceleyerek teori ve pratik arasındaki benzerlikleri, farklılıkları, eksiklik ve yeterlilikleri saptamayı sağlayan bir yöntemdir. Çalışmada Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin uluslararası toplumda tartışılmış davalarını vaka analizi üzerinden incelemek, reform tartışmalarını aydınlatmak, uygulamadaki eksiklikleri görmek açısından önemlidir.

A. Sudan: Darfur Davası

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yürüttüğü Darfur davası, mahkemenin en önemli ve en tartışmalı dosyalarından biri olarak kabul edilmektedir. Darfur Çatışması sürecinde yüz binlerce sivilin öldürüldüğü ve milyonlarca kişinin yerinden edildiği iddia edilmiş; bu durum uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2005 senesinde aldığı ilgili karar ile durumu Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne sevk etmiştir.

Savcılık tarafından başlatılan soruşturmanın akabinde Sudan'ın devlet yöneticisi el-Beşir'e yönelik olarak 2009 ile 2010 senelerinde insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları kapsamında tutuklama emirleri çıkarılmıştır.⁵⁴ Darfur davası bağlamında UCM tarafından toplamda altıdan fazla şüpheli hakkında işlem yapılmış, bunlardan bazıları (örneğin Harun ve Kushayb) yargı sürecine dahil edilirken, Ömer el-Beşir uzun süre yakalanamamıştır. Hatta bugüne kadar Ömer el-Beşir'in Lahey'e teslimi yapılmamış ve mahkemesi de görülememiştir.⁵⁵

Adı geçen vakada temel sorun, devletlerin iş birliği eksikliğidir. El-Beşir'in birçok UCM tarafı ülkeye seyahat etmesine rağmen tutuklanmaması, mahkemenin icra gücünün sınırlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca tanık güvenliği,

51 ŞAKAR, Zübeyr. "THE PROBLEM OF THE APPLICATION OF THE LAW IN THE INTERNATIONAL ARENA". Law and Justice Review, 32, Temmuz 2026, ss. 48-68, <https://izlik.org/JA52PA65AU>.

52 ARCHIBUGI, Daniele; "Demos and Cosmopolitics", New Left Review, Cilt:42, Sayı:13, 2002, s. 24.

53POYRAZ, Yasin / ÖNEN, Ömer Vehip.; ULUSLARARASI CEZA YARGISININ GELİŞİMİNDE ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİN ROLÜ. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 20 (1), 2019, s. 190.

54 BROOMHALL, s. 58.

55 SCHABAS, William A.; An Introduction to the International Criminal Court, 6. Baskı, Cambridge University Press, Cambridge 2020, s.23.

delil toplama güçlükleri ve siyasi baskılar davanın ilerlemesini ciddi şekilde yavaşlatmıştır. Bu bağlamda Darfur vakası, UCM'nin fiili hukuk gücü ile fiili uygulama kapasitesi arasındaki boşluğu açıkça ortaya koymaktadır.⁵⁶

B. Ukrayna-Rusya Savaşı Vakası ve Putin Davası

Rusya-Ukrayna Savaşı vakası, mahkemenin uluslararası siyasetin ve realpolitik güç dengelerinin baskısı altında olduğunu gösteren güncel ve aktüel en önemli örneklerden biridir. 2022 yılında başlayan geniş çaplı işgal sonrasında Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcılığı hızla harekete geçmiş ve savaş suçları ile insanlığa karşı suçlar kapsamında soruşturma başlatmıştır. Kısa süre içinde aralarında ABD, AB ülkeleri başta olmak üzere çoğunluğu Avrupa ülkesi olan yaklaşık kırk devletin desteğiyle soruşturma yetkisi güçlendirilmiş ve bu durum, Uluslararası Ceza Mahkemesi tarihindeki en geniş uluslararası desteklerden biri olmuştur.

Mahkeme, 2023 yılında Vladimir Putin hakkında Ukrayna'dan çocukların yasa dışı şekilde nakledilmesi iddiasıyla tutuklama emri çıkarmıştır. Bu gelişme, ilk kez bir nükleer gücün görevdeki lideri hakkında UCM tarafından işlem yapılması açısından tarihsel bir dönüm noktasıdır. Bununla birlikte Rusya'nın Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf olmaması ve iş birliği yapmaması, soruşturmanın uygulanabilirliğini sınırlamaktadır. Fakat diğer davalarla mukayese edildiğinde Putin davasının, davaya Batı tarafından verilen güçlü desteğin ve gündeme alınma hızının mevcut realpolitik denklem ile ilişkili olduğuna yönelik ciddi tartışmalar da bulunmaktadır.⁵⁷

Ukrayna vakasında dikkat çeken bir diğer unsur, dijital delillerin ve açık kaynak istihbaratının yoğun şekilde kullanılmasıdır. Ancak aktif çatışma ortamı, sahaya erişim sorunları ve siyasi gerilimler soruşturmanın kapsamlı biçimde yürütülmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, UCM'nin özellikle büyük güçlere karşı yetki kullanımında yapısal sınırlılıklarını bir kez daha ortaya koymaktadır.

C. Netanyahu ve Gallant Davası

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne, 7 Ekim 2023'ten itibaren İsrail'in işlediği savaş ve insanlık suçlarının yargılanması talebiyle, 1998'den itibaren Roma Statüsü'ne taraf olan Güney Afrika Cumhuriyeti başvuruda bulunmuştur. 2024 yılının sonuna doğru İsrail hükümet başkanı B. Netanyahu ve dönemin Savunma Bakanı Y. Gallant hakkında Gazze şehrinde işlenen insanlık suçları nedeniyle savaş suçları ve insanlığa yönelik suçlar kapsamında tutuklama kararına hükmetmiştir. B. Netanyahu'nun ve Y. Gallant'ın savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamında tutuklanmasına hükmeden mahkeme, kararı 124 taraf ülkeye iletmıştır. Ayrıca yapılan itiraz da Temyiz Dairesi tarafından reddedilmiştir. Avrupa Birliği üyelerinin pek çoğu kararı uygulayacaklarını ifade etmiş, fakat İsrail ve ABD mahkemenin yetkisini tanımadıklarını beyan ederek kararı reddetmişlerdir. Uluslararası sistemin güç merkezli olgusal durumu ve BM Güvenlik Konseyi'nin demokratik olmayan yapısı gereğince ilgili karar pratikte uygulanamamıştır.

Diğer yandan mahkeme tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti'nin hukuki başvurusu sonucunda Netanyahu ve Gallant hakkında tutuklama kararına hükmedildiğinde İspanya, Portekiz, İtalya, Hollanda başta olmak üzere pek çok Roma Statüsü'ne taraf ülkenin ve statüye taraf olmayan Türkiye'nin, Küba'nın, Pakistan'ın, Lübnan'ın, Cezayir'in, Katar'ın, Yemen'in İran'ın ve Filistin'in, Kuveyt'in kararı desteklediği ve uluslararası kamuoyu baskısı oluşturmaya çalıştıkları söylenmelidir. Fakat bağlayıcılık, kolluk, yaptırım gücü ve caydırıcılık gibi konularda mahkemenin yapısal olarak güçlendirilmesi gerektiğinden, uluslararası hukuk reformu ve dolayısıyla da Uluslararası Ceza Mahkemesi reformu gerçekleşmeden istikrarlı bir adım beklemek mümkün görünmemektedir.⁵⁸

56 GARKAWE, Sam; "Victims and the International Criminal Court: Three Major Issues", International Criminal Law Review, 3(4), 2003, s. 347.

57 HELLER, s.451.

58 ERDAL, S.; "ULUSLARARASI HUKUKUN KARA DELİĞİ": İSRAİL VE "KÜRESEL VİCDANIN UMUT IŞIĞI": ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 33(1), 2025, s. 561.

D. Diğer Önemli Vaka Örnekleri

UCM'nin performansını değerlendirmek için Afrika'daki davalar da kıstas olarak kabul edilmektedir. Örneğin Kongo Demokratik Cumhuriyeti Çatışmaları kapsamında yürütülen davalarda Thomas Lubanga hakkında çocuk asker kullanımı nedeniyle verilen mahkûmiyet kararı, UCM'nin ilk kesin hükmü olmuştur. Lubanga davası, mahkemenin norm oluşturma kapasitesine önemli katkı sağlamıştır.⁵⁹

Benzer şekilde, Uganda Lord's Resistance Army çatışmaları bağlamında yürütülen soruşturmalar, özellikle Joseph Kony hakkında çıkarılan tutuklama emirleriyle dikkat çekmiştir. Ancak ilgili davada da şüphelilerin yakalanamaması, mahkemenin uygulama gücünün sınırlılıklarını göstermiştir.⁶⁰

Afrika bağlamında bir diğer önemli örnek ise Kenya'da 2007-2008 seçim sonrası yaşanan şiddet vakasıdır. Bu süreçte üst düzey siyasi aktörler hakkında açılan davalar delil yetersizliği ve tanıkların geri çekilmesi nedeniyle düşmüştür.⁶¹ İlgili durum, siyasi baskıların ve tanık güvenliği sorunlarının UCM yargılamalarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

UCM'nin başarısını yalnızca mahkûmiyet oranları üzerinden değerlendirmek analitik ve akademik olmayacağı gibi çalışmanın beklenen katkısına da yeni bir veri sunmayacaktır. Literatürde mahkemenin performansı üç temel kriter üzerinden analiz edilmektedir. İlki, bireysel cezai sorumluluğun tesis edilmesi, ikincisi caydırıcılığının beklenen etkisi, üçüncüsü, uluslararası normların güçlendirilmesi olarak ifade edilebilir.⁶²

Darfur, Ukrayna ve Kongo gibi vakalar birlikte değerlendirildiğinde, UCM'nin normatif başarı sağladığı, yani uluslararası ceza hukuku standartlarını güçlendirdiği görülmektedir.⁶³ Ancak aynı vakalar, uygulama aşamasında önemli sınırlılıkların da bulunduğunu göstermektedir. Özellikle tutuklama emirlerinin icrası, devlet iş birliği ve siyasi etkiler mahkemenin etkinliğini belirleyen temel faktörlerdir.⁶⁴

Sonuç olarak mahkeme, hem başarı hem de başarısızlık örneklerini aynı anda barındıran bir kurum görünümündedir. Reform önerileri, özellikle zorlayıcı icra mekanizmalarının geliştirilmesi, mağdur odaklı süreçlerin güçlendirilmesi ve büyük güçlerin sisteme entegrasyonu gibi alanlara odaklanmalıdır. Ayrıca ancak genişletilmiş uluslararası hukuk reformuyla birlikte bahsi geçen UCM reformlarını etkin hale getirecektir.

VI. SONUÇ

Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası suçların bireysel cezai sorumluluk temelinde yargılanmasını sağlayan ilk kalıcı küresel yargı organı olarak uluslararası hukuk düzeninde benzersiz bir konuma sahiptir. Bununla birlikte, mahkemenin mevcut yapısı, yetki sınırları ve uygulamaya ilişkin sorunları etkinliğini sınırlayan önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Özellikle devlet iş birliğine bağımlılık, tutuklama emirlerinin icrasında yaşanan güçlükler, uzun yargılama süreçleri ve siyasi etkiler mahkemenin pratikte karşılaştığı temel zorluklar arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede reform tartışmaları, mahkemenin hem kurumsal kapasitesinin hem de hukuki gücünün artırılmasına odaklanmaktadır. Reform önerileri genel olarak üç ana ekseninde toplanmaktadır. İlk olarak, yargılama süreçlerinin hızlandırılması ve bürokratik işleyişin sadeleştirilmesi, mahkemenin etkinliğini artırabilecek önemli adımlar arasında yer almaktadır. İkinci olarak, taraf devletlerin yükümlülüklerinin daha bağlayıcı hale getirilmesi ve iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi, özellikle tutuklama emirlerinin uygulanabilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Üçüncü olarak ise mahkemenin yargı yetkisinin daha kapsayıcı hale getirilmesi ve evrensel yargı ilkesine daha fazla

59 CRYER, Robert / FRIMAN, Håkan / ROBINSON, Darryl / WILMSHURST, Elizabeth, s. 36.

60 CRYER, s.59.

61 SCHABAS, 54.

62 STAHN, s. 48.

63 SCHABAS, s.59.

64 BOSCO, s. 69.

yaklaşılması ve BM Güvenlik Konseyi'nin demokratikleştirilerek uluslararası hukuka müdahalesinin engellenmesi, uluslararası ceza adaletinin eşitlik ve tarafsızlık temelinde uygulanmasına katkı sağlayabilir.

UCM'nin meşruiyeti, yalnızca hukuki normlara dayanmasından değil, aynı zamanda ilgili normların etkin ve tarafsız bir şekilde uygulanabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Darfur Çatışması ve Rusya-Ukrayna Savaşı gibi vakalar, mahkemenin hem başarılarını hem de sınırlılıklarını somut biçimde ortaya koymaktadır. Darfur vakası, Ömer El-Beşir'in teslim edilmemesi olgusu üzerinden devlet iş birliği eksikliğinin mahkeme kararlarının uygulanmasını nasıl zorlaştırdığını gösterirken, Ukrayna vakası, büyük güçlere karşı yürütülen soruşturmanın siyasi ve hukuki sınırlarını göstermektedir. İsrail hükümet başkanı Netanyahu ve Savunma Bakanı Gallant hakkındaki tutuklama kararının uygulanamaması, uluslararası hukukun uygulanmasında birtakım eksikliklerin olduğunu gösterdiği gibi mahkemenin yaptırım gücünün zayıflığını ortaya koymaktadır. Çalışmada bahsi geçen tüm örnekler, UCM'nin yalnızca hukuki bir kurum değil, aynı zamanda uluslararası güç dengeleri içinde faaliyet gösteren bir aktör olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte UCM'nin önemi, yalnızca verdiği kararlar veya mahkûmiyet oranları ile sınırlı değildir. Mahkeme, Uluslararası Ceza Hukuku normlarının gelişimine katkı sağlamakta, cezasızlıkla mücadeleye yönelik küresel farkındalığı artırmakta ve mağdur odaklı adalet anlayışını güçlendirmektedir. Bu yönüyle UCM, uluslararası hukuk sisteminin kurumsal ve kuralsal dönüşümünde merkezi bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, UCM'nin karşılaştığı yapısal ve siyasi sınırlamalara rağmen, uluslararası ceza adaletinin kurumsallaşması açısından vazgeçilmez bir işlev gördüğü açıktır. Gelecekte gerçekleştirilecek reformlar ve kurumsal iyileştirmeler, mahkemenin etkinliğini artırarak uluslararası suçlarla mücadelede daha güçlü ve kapsayıcı bir mekanizma oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. İlgili reform tartışmaları ve bu bağlamdaki reformist adımlar, devlet egemenliği ile evrensel adalet ilkesi arasındaki hassas dengeyi koruyacaktır. Ayrıca Uluslararası Hukukun ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin reformu; hem siyasal etik, siyaset felsefesi, hukuk felsefesi ve hukuk etiği bağlamlarında adil bir küresel yönetim modeli sunacak hem de uluslararası hukuk kurallarının pratik olarak uygulanmasını kolaylaştırıcı bir düzlem ortaya koyacaktır.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Authors has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors' Contributions: Bu makale Yazar tarafından hazırlanmıştır. | This article was prepared by Author.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of InULR in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that Inonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Inonu University Law Review.

KAYNAKÇA

- AKAAKANDE, Dapo: "International Law Immunities and the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, 98(3), 2004, 407–433.
- ARCHIBUGI, Daniele: "Demos and Cosmopolitics", *New Left Review*, 42 (13), 2002, 24–38.
- ARCHIBUGI, Daniele / Pease, Alice: *Crime and Global Justice: The Dynamics of International Punishment*, John Wiley & Sons, 2018.
- ARCHIBUGI, Daniele: "A Cosmopolitan Perspective on Global Criminal Justice", *Justice and World Order*, Routledge, 2022, 83–102.
- ARSANJANI, Mahnoush H. / Reisman, W. Michael: "The Law-in-Action of the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, 99 (2), 2005, 385–403.
- ASLAN, Özer: "THE SEARCH FOR UNIVERSAL ORDER FROM LOGOS TO THE CONSTITUTION IN STOIC PHILOSOPHY". *Law and Justice Review*, 32, Temmuz 2026, 1-22, <https://izlik.org/JA63KG57EH>.
- BASSIOUNI, M. Cherif: "The Time Has Come for an International Criminal Court", *Indiana International & Comparative Law Review*, 1, 1991. 1.
- BOSCO, David: *Rough Justice: The International Criminal Court in a World of Power Politics*, Oxford University Press, Oxford 2013.
- BROOMHALL, Bruce: *International Justice and the International Criminal Court: Between Sovereignty and Global Governance*, Oxford University Press, Oxford 2018.
- CAESIUS, Anton: "The Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections", *European Journal of International Law*, 10 (1) 1999, 144–171.
- CLARK, Janine Natalya: "Peace, Justice and the International Criminal Court: Limitations and Possibilities", *Journal of International Criminal Justice*, 9 (3), 2011, p. 521–545.
- COGAN, Jacob Katz: "International Criminal Courts and Fair Trials: Difficulties and Prospects", *Yale Journal of International Law*, 27, 2002, 111–135.
- CRYER, Robert: *International Criminal Law*, 4. Baskı, Cambridge University Press, Cambridge 2010.
- CRYER, Robert / FRIMAN, Håkan / ROBINSON, Darryl / WILMSHURST, Elizabeth: *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge University Press, Cambridge 2010.
- DAMASKA, Mirjan: "Negotiated Justice in International Criminal Courts", *Journal of International Criminal Justice*, 2, 2004, 1018.
- ERDAL, Selcen: "ULUSLARARASI HUKUKUN KARA DELİĞİ: İSRAİL VE 'KÜRESEL VİCDANIN UMUT IŞIĞI': ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 33(1), Mart 2025, 559–76, <https://doi.org/10.15337/suhfd.1637355>.
- GARKAWE, Sam: "Victims and the International Criminal Court: Three Major Issues", *International Criminal Law Review*, 3(4), 2003, 345–367.
- GLASIUS, Marlies: *The International Criminal Court: A Global Civil Society Achievement*, Routledge, 2006.
- GOLDSMITH, Jack: "The Self-Defeating International Criminal Court", *University of Chicago Law Review*, 70, 2003, 89.
- HELD, David: *Globalization, International Law and Human Rights*, 2005.
- HELLER, Kevin Jon: "Deconstructing International Criminal Law." *Atrocity, Punishment, and International Law* by Mark A. Drumbl. *Michigan Law Review*, vol. 106(6), 2008, 975–99. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/40041603>. Accessed 8 Aug. 2026.
- HUNT, David: "The International Criminal Court", *Journal of International Criminal Justice*, 2(1), 2004, 56–70.
- International Criminal Court: *Reparations to Victims*, The Hague 2021.

- İZCİ, Ferit/ GEYLANİ, Didem: “Türkiye’de Katılımcı Yönetim ve Yönetişimin Uygulanabilirliğinin 11. Kalkınma Planı Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(1), 2016, 715-738.
- KENDALL, Sara / NOUWEN, Sarah: “Representational Practices at the International Criminal Court”, Law and Contemporary Problems, Cilt 76, Sayı 3-4, 2013, 235-262.
- KIRSCH, Philippe: “The Role of the International Criminal Court in Enforcing International Criminal Law”, American University International Law Review, 22, 2006, p. 539.
- MURITHI, Tim: “Between Political Justice and Judicial Politics”, African Journal on Conflict Resolution, Cilt 13 (1), 2013, 9-28.
- NOVAK, Andrew: The International Criminal Court, 2015.
- PELLA, Vespasian: “Towards an International Criminal Court”, American Journal of International Law, Cilt 44, Sayı 1, 1950, 37-68.
- POYRAZ, Yasin / ÖNEN, Ömer Vehip: ULUSLARARASI CEZA YARGISININ GELİŞİMİNDE ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİN ROLÜ. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 20 (1), 2019, 187-222.
- SADAT, Leila Nadya / CARDEN, Richard: “The New International Criminal Court: An Uneasy Revolution”, International Crimes, Routledge, 1999, 133-226.
- SCHABAS, William: An Introduction to the International Criminal Court, 6. Baskı, Cambridge University Press, Cambridge 2020.
- SCHABAS, William: The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute, 4. Baskı, Oxford University Press, Oxford 2021.
- SCHIEFFER, David: “The United States and the International Criminal Court”, American Journal of International Law, 93 (1), 1999, 12-22.
- SCHIFF, Benjamin: Building the International Criminal Court, Cambridge University Press, Cambridge 2008.
- SIMMONS, Beth / DANNER, Allison: “Credible Commitments and the International Criminal Court”, International Organization, 64 (2), 2010, 225-256.
- STAHN, Carsten: The Law and Practice of the International Criminal Court, Oxford University Press, Oxford 2015.
- ŞAKAR, Zübeyr: “THE PROBLEM OF THE APPLICATION OF THE LAW IN THE INTERNATIONAL ARENA”. Law and Justice Review, 32, Temmuz 2026, ss. 48-68, <https://izlik.org/JA52PA65AU>.
- WEDGWOOD, Ruth: “The International Criminal Court: An American View”, European Journal of International Law, Cilt 10, Sayı 1, 1999, p. 93-107.
- WIPPMAN, David: “The International Criminal Court”, Cambridge Studies in International Relations, Cilt 96, 2004, p. 151-188.